

Československý nezávislý a umělecký film 80. let v amatérských podmínkách

foto: © Jaroslav Brábec

Miloš Šejn (*1947), jehož stále pokračující umělecká kariéra překlenuje již pět desetiletí, se věnuje především krajině a jejímu prožívání s využitím širokého spektra médií. S filmem začal poprvé pracovat v roce 1970 a po několika experimentech realizoval šest klíčových děl v rozmezí let 1977–1985. Ty je možné považovat za v našem kontextu ojedinělý typ filmového vidění, zaměřující se na prožitek krajiny, jež pro něj vymezuje jak téma, tak i řadu konkrétních formálních postupů. Je pro něj typické subjektivní vedení kamery, jako by představovala jeho vlastní „dívání se“. To jeho práce spojuje s vlnou filmových experimentů sedmdesátých let, stejně tak ale vypovídají o intimní koexistenci člověka s okolním ekosystémem. Později Šejn přijímá řadu médií dalších (video, CD-ROM, počítačovou animaci), aniž by to zásadně proměňovalo jeho témata a jazyk. Je ale tvůrcem, jehož tvorba stojí nad médii, ačkoliv je jeho práce interpretována z pozic performance, body-artu, land-artu nebo environmentálního umění. Šejnově filmové práci v sedmdesátých letech předchází řada experimentů se sekvenčním snímáním nebo vytvářením sérií diapozitivů, které byly později prezentovány jako diapásma v průběhu výstav (například *Cesta* [1967–1973] nebo *Bažinami pod Zebínem* [1972]). Ty ilustrují jeho zájem o časovost ve vztahu k prezentaci záznamů performancí a také předjímají jeho zájem o zapojení projekcí, filmů, objektů a později digitálních technologií, do komplexnějších intermediálních tvarů. Jeho první filmové práce jsou pak překvapivě inspirovány italským neorealismem a Bergmanovými filmy z šedesátých let, na nichž však sleduje především kompoziční principy a vztahy člověka a krajiny jako formu metanarace. Ve filmech ze sedmdesátých let, z nichž jako nejpodstatnější lze uvést *Cestu* (1979), *Rokli* (1979) a *Javorovým dolem* (1977), používá film jako formu záznamu osobních, vysoce soustředěných performancí. Spíše než o filmy dokumentační jde však o práce zachycující zmíněné momenty dívání či pohled samotný. Nepředstavují metafory, stejně jako nedovolují symbolické nebo narativní čtení. Formální atributy filmového jazyka v nich Šejn vědomě vymezuje subjektivitou pohledu a intimní interakcí s okolní krajinou.

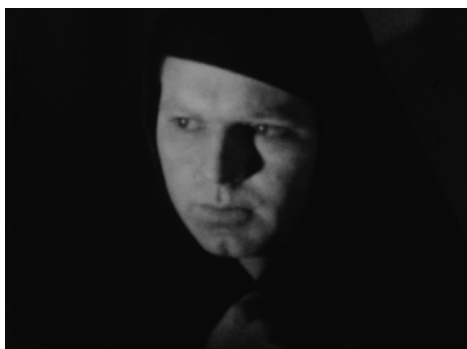
Rozhovor s Milošem Šejnem, který vznikl v rámci výzkumného projektu: www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/milos-sejn-v-me-praci-jde-v-podstate-o-vytrzeni

FILMY A SKICI Z ROKU 1970

Rané filmy a skici z roku 1970 na formátu 8 mm pro Miloše Šejna zachycují momenty hledání vlastního filmového jazyka. Předjímají i některé přístupy, které se později objevují v jeho performancích. Mezi nimi vyniká třináctiminutové *Psychodrama* (1970), ve němž poprvé zaznamenává putování v krajině. Obsahuje některé prvky typické pro jeho další filmy, jakými jsou senzitivita ke světelnému podání materiálů a povrchů, práce s tmou a šerem, hledání kontrastních pruhledů a zejména zvláštní citlivost k atmosféře krajiny. V tomto období také zkouší pracovat s herci, kteří v jeho pozdější tvorbě zcela absentují.

CIGÁRO

1970 • 1 min • 8 mm • Orwo S UP15 A8 168 • ČB • němý • 18 fps
(1296 oken)

PORTRÉTY

1970 • 1 min • 8 mm • Orwo S UP15 A8 168 • ČB • němý • 18 fps
(982 oken)

VAŠE FILMY VYVOLÁVÁ

1970 • 17 sec • 8 mm • Orwo S UP15 A8 168 • ČB • němý • 18 fps
(330 oken)

ČLOVĚČE, KOLIK PAK MÁME VLASTNĚ HODIN

1970 • 1 min • 8 mm • Orwo S UP15 A8 168 • ČB • němý • 18 fps
(1414 oken)

VIRTUOSO

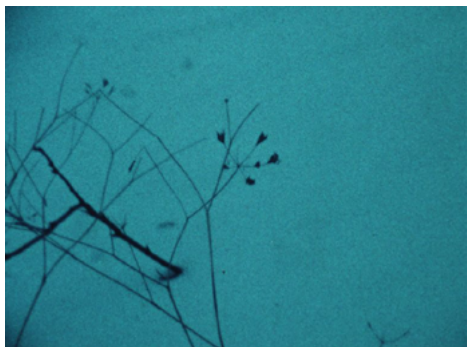
1970 • 1 min • 8 mm • Orwo S UP15 A8 168 • ČB • němý • 18 fps
(953 oken)

PSYCHODRAMA

1970 • 13 min • 8 mm • Orwo S UP15 A8 168 • ČB • němý • 18 fps
(14583 oken)

FILMY PO ROCE 1977

JAVOROVÝM DOLEM

1977 • 7 min • Super 8 • S 2912 • barevný • němý • 18 fps (7356 oken)

Javorovým dolem je prvním filmem ze série filmů, v nichž Šejn zachycuje samotný proces dívání se. Sleduje ostré kontury sněžných ploch, skal a tmavých linií zešeřelého lesa v okolí Javořího potoka v Krkonoších, místa, na která se opakovaně v průběhu let vracel. Od profilů skalních štítů postupně přechází ke slunečním odleskům na úpatí skal, doprovázeným strhy kamery ve směru vertikál zimních stromů.

MUMLAVA

1978 • 7 min • Super 8 • barevný • němý • 18 fps (7336 oken)

V *Mumlavě* se Šejn zaměřuje na optické vlastnosti vody, odlesky, průhlednost vodních vírů na podloží skal nebo pohyby vodopádů stejnojmenné řeky.

CESTA

1979 • 7 min • Super 8 • Ektachrome 26 • barevný • němý • 18 fps (7340 oken)

V *Cestě* zaznamenal Šejn cestu na vrch Zebín u Jičína, jednu z lokací, ke které se vracel opakovaně. Souběžně zachycuje stmívání, proměny barev večerního světla, tónů oblohy a mizejících obrysů skal, stromů, krajiny a záblesků architektury. Narozdíl od předchozích filmů, kdy je vázán lokací, zde zachycuje samotný průběh putování s mnoha zdánlivě nesouvisejícími záblesky okolních vjemů. Jde o film, ve kterém se nejvíce přibližuje spontánnímu natáčení vycházejícího z vnitřního soustředění a sepětí s okolím. Kamera filmu je gestická, intuitivně vedená, v některých částech filmu natáčí z ruky bez kontroly hledáčku, jako by byla kamera volným prodloužením těla.

ROKLE

1979 • 23 min • Super 8 • Ektachrome 6 • barevný • němý • 18 fps (25281 oken)

Nejdelší a nejpropracovanější Šejnův film. Zaznamenává v něm průnik strmou lesní roklí v centru Prachovských skal. V několika formálně oddělených sekcích se soustředí na sérii různých typů prostředí. Záběry v sobě nesou opět mechanismus „dívání se“, ale zachycují i konfrontace s terémem skal, jako je šplhání, prodírání se, spouštění

nebo překonávání překážek. V úvodní část zachycuje stíny stromů na povrchu skal a kontrastní skalní objemy oproti jasně ozářené okolní vegetaci. Poté stoupá roklí vzhůru, kamerou zabírá oblohu a sluneční paprsky pronikající siluetami skal. V další části se zaměří na otvory a prolákliny, noří se do jedné z nich a na jejím dně nalézá vyvěrající pramen přecházející v rozechvělé vodní hladiny. Film tak vytváří svůj vlastní uzavřený celek putování vzhůru a opět dolů, v němž Šejn sleduje nejen jakýsi narativ vzepětí a sestupu, ale i příběh materiálů a tvarů (od pevného přes světlo k tekutému), kompozičních řešení a kamerových pohybů.

BRAUNŮV BETLÉM

1985 • 3 min • Super 8 • barevný • němý • 18 fps (3542 oken)

Poslední Šejnův film *Braunův betlém* se opět vrací k zimní scénérii. Jádrem jsou tvarové proměny Braunova betlému na Kuksu pod vrstvami sněhové pokrývky. Ta jej přetváří ve zcela proměněné sochařské objekty. Původní objemy soch se proměňují v jakési spontánně vzniklé environmentální plastiky, v dialogu mezi původní hmotou a sněžnými nánosy. Jde o film, který byl původně určen pro rozsáhlejší, leč nakonec nerealizovaný projekt galerijní instalace u příležitosti výročí tří set let Braunova narození. Ta byla zamýšlena jako projekční polyekran, v němž by byl černobílý film doplněn o diapositivы s malířskými díly české krajinomalby a dalšími záběry krajiny.